चरुमध्ये दक्षिणावर्त्तेन भ्रामयित्वा समग्निं तत्रैवाग्नौ क्षिपेत्। तत आघाराज्यभागान्तं कर्म्म कुर्य्यात्। *। ऋग्वेदिनान्तु प्रोक्षणीपात्रस्थापनानन्तरं पवित्रान्तर्हिते ॐ सूर्य्याय त्वा जुष्टं निर्व्वपामीति व्रीह्याद्यन्यतममुष्टिं प्रक्षिप्य ॐ सूर्य्याय त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति प्रणीताजलेन प्रोक्षयेत्। एवं सोमाय त्वा इत्यादि। ततः क्षिप्तद्रव्यकिञ्चिदधिकं तूष्णीं तथा कृत्वा पवित्रान्तर्हितं कृत्वा पूर्व्वग्रीवोर्द्ध्वलोमकृष्णाजिने उदूखलं निधाय तत्र शूर्पस्थव्रीह्याद्यन्यतमं प्रक्षिप्य मुषलेनावहत्य शूर्पेण वितुषीकृत्य प्रस्फोट्य त्रिः प्रक्षाल्य पवित्रं चरुस्थाल्यां प्रक्षिप्य तथैव श्रापयित्वा उदीच्यां दक्षिणभागे ॐ सोमाय स्वाहेति होमपर्य्यन्तं कुर्य्यात्। ततः शान्तिकर्म्मणि अग्ने त्वं वरदनामासीति नाम कृत्वा।

ॐ पिङ्गभ्रूश्मश्रुकेशाक्षः पीनाङ्गजठरोऽरुणः।
छागस्थः साक्षसूत्रोऽग्निः सप्तार्चिः शक्तिधारकः॥

इत्यादिपुराणीयं ध्यात्वा ॐ वरदनामन्नग्ने इहागच्छ इहागच्छ इह तिष्ठ इह तिष्ठ इत्यावाह्य पाद्यादिना पूजयेत्। *। पौष्टिककर्म्मणि तु बलदनामाग्निः। ग्रहहोमे चाग्नेर्नाम गोभिलः।

आदित्ये कपिलो नाम पिङ्गलः सोम उच्यते।
धूमकेतुस्तथा भौमे जठरोऽग्निर्बुधे स्मृतः।
बृहस्पतौ शिखी नाम शुक्रे भवति हाटकः।
शनैश्चरे महातेजा राहौ चैव हुताशनः।
केतुषु रोहितोऽग्निः स्यादिति वह्निविनिर्णयः॥

ततः स्वगृह्योक्तविधिनानेन चरुणा सूर्य्यादिग्रहेभ्यः प्रत्येकाहुतिं दद्यात्। *। अत्र मन्त्राः। सूर्य्यस्य आकृष्णेनेतिमन्त्रस्य हिरण्यस्तूपाङ्गिरा ऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दः सविता देवता आदित्यस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ आकृष्णेन रजसा वर्त्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यञ्च हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् स्वाहा। इदं सूर्य्याय इति देवतोद्देशः सामगेतरैः कार्य्यः। १। सोमस्य इमन्देवेतिमन्त्रस्य वरुण ऋषिरग्निर्देवता सोमस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ इमन्देवा असपत्नं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय। इमममुष्य पुत्त्रममुष्यै पुत्त्रमस्यै विशे स्वाहा। इदं सोमाय। २। मङ्गलस्य अग्निर्मूर्द्धेतिमन्त्रस्य अपाङ्गिरा ऋषिर्गायत्री छन्दोऽग्निर्देवता मङ्गलस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ अग्निर्मूर्द्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयमपां रेतांसि जिन्वति स्वाहा। इदं मङ्गलाय। ३। बुधस्य उद्बुध्यस्वेतिमन्त्रस्य परमेष्ठिऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दोऽग्निर्देवता बुधस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ उद्बुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूर्त्ते संसृजेथामयञ्चास्मिन् सधस्थे अध्युत्तरस्मिन् विश्वेदेवा यजमानश्च सीदत स्वाहा। इदं बुधाय। ४। बृहस्पतेः बृहस्पते अतीतिमन्त्रस्य गृत्समद ऋषिस्त्रिष्टुप् छन्दो ब्रह्मा देवता जीवस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ बृहस्पते अतियदर्य्योऽर्हाद्द्युमद्विभाति क्रतुमज्जनेषु। यद्दीदयच्छवस ऋतु प्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रं स्वाहा। इदं बृहस्पतये। ५। शुक्रस्य अन्नात् परिस्रुत इति मन्त्रस्य प्रजापतिर्ऋषिरतिजगती छन्दोऽग्निसरस्वतीन्द्रा देवताः शुक्रस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ अन्नात् परिस्रुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिवत् क्षत्त्रं पयः सोमं प्रजापतिः। ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु स्वाहा। इदं शुक्राय। ६। शनैश्चरस्य शन्नो देवीतिमन्त्रस्य दध्यङ्ङाथर्व्वण ऋषिर्गायत्री छन्द आपो देवता शनैश्चरस्य पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ शन्नो देवीरभीष्टये आपो भवन्तु पीतये शंयोरभिस्रवन्तु नः स्वाहा। इदं शनैश्चराय। ७। राहोः काण्डात् काण्डादिति मन्त्रस्य अग्निर्ऋषिर्गायत्री छन्दो दूर्व्वेष्टका देवता राहोः पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ काण्डात् काण्डात् प्ररोहन्ती परुषः परुषः परि एवानो दूर्व्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च स्वाहा। इदं राहवे। ८। केतूनां केतुं कृण्वन्निति मन्त्रस्य मधुच्छन्द ऋषिरनिरुद्गायत्री छन्दोऽग्निर्देवता केतूनां पूजाहोमकर्म्मणि विनियोगः। ॐ केतुं कृण्वन् केतवे पेशो मर्य्या अपेशसे। समुषद्भिरजायथा स्वाहा। इदं केतुभ्यः। ९। ततो मधुघृताक्तां दध्यक्तां क्षीराक्तां वा प्रादेशप्रमाणां साग्रामर्कसमिधमादाय ॐ आकृष्णेन इत्यादिमन्त्रेण सूर्य्यायाष्टोत्तरशतं अष्टाविंशतिमष्टौ वा अशक्ता। शक्ता यद्वस्यातिपीडाकरत्वाद्वा अष्टोत्तरसहस्रं जुहुयात्। *। समिधमाह याज्ञवल्क्यः।

अर्कः पलाशः खदिरस्त्वपामार्गोऽथ पिप्पलः।
उडुम्बरः शमी दूर्व्वा कुशाश्च समिधः क्रमात्॥
होमो ग्रहादिपूजायां शतमष्टोत्तरं भवेत्।
अष्टाविंशतिरष्टौ वा यथाशक्ति विधीयते।
अतिपीडाकरो यस्तु तन्तु यत्नेन पूजयेत्॥

ततो होमानन्तरं उदीच्यं कर्म्म कुर्य्यात्। ततो गुडौदनादीन् ऋत्विजे भोजयेत्। तत्तद्द्रव्यालाभे भोज्यान्तराणि वा दद्यात्। भोजनासामर्थ्ये तत्तद्द्रव्याणि पाणिना प्रतिग्राहयेत्। ततो मत्स्यपुराणोक्तैर्मन्त्रैर्दक्षिणां दद्यात्।

धेनुः शङ्खस्तथानड्वान् हेम वासो हयस्तथा।
कृष्णा गौरायसं छाग एता वै दक्षिणाः क्रमात्॥

तत्र।

कपिले सर्व्वदेवानां पूजनीयासि रोहिणी।
तीर्थदेवमयी यस्मादतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इति पठित्वा ॐ अद्येत्यादि कृतैतत्सूर्य्यग्रहयज्ञकर्म्मणः प्रतिष्ठार्थं दक्षिणां कपिलां धेनुं रुद्रदेवताकां अमुकगोत्राय अमुकदेवशर्म्मणे ब्राह्मणाय ऋत्विजे तुभ्यमहं संप्रददे। अन्यार्थञ्चेत् ददानीति ब्रूयात्। कपिलाभावे गोमात्रं वा। तदभावे काञ्चनम्। तदभावे रजतादिकं वा दद्यात्। काञ्चनादिकन्तु शङ्खादि दक्षिणाभावेऽपि दद्यात्। १। एवम्।

पुण्यस्त्वं शङ्खपुण्यानां मङ्गलानाञ्च मङ्गलम्।
विष्णुना विधृतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य पूर्व्वोक्तक्रमेण सोमयज्ञयज्ञे शङ्खं दद्यात्। २।

ॐ धर्म्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारकः।
अष्टमूर्त्तेरधिष्ठानमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य मङ्गलयज्ञे वृषं दद्यात्। ३।

ॐ हिरण्यगर्भगर्भस्त्वं हेमरूपं विभावसोः।
अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य बुधयज्ञे काञ्चनं दद्यात्। ४।

ॐ पीतवस्त्रयुगं यस्माद्वासुदेवस्य वल्लभम्।
वरप्रदानाद्धरेरतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य गुरुयज्ञे पीतवस्त्रयुगं दद्यात् तदभावेऽन्यवर्णवासोयुगमपि दद्यात्। ५।

ॐ विष्णुस्त्वमश्वरूपेण यस्मादमृतसम्भवः।
चन्द्रार्कवाहनस्त्वं वै अतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य शुक्रयज्ञे अश्वं दद्यात्। ६।

ॐ यस्मात्त्वं पृथिवी सर्व्वा धेनुः केशवसम्भवा।
सर्व्वपापहरा नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य शनैश्चरयज्ञे कृष्णां धेनुं अन्यवर्णां वा दद्यात्। ७।

ॐ यस्मादायुधकर्म्माणि त्वदधीनानि सर्व्वदा।
लाङ्गलाद्यायुधादीनि ततः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य राहुयज्ञे लौहं दद्यात्। ८।

ॐ यस्मात्त्वं सर्व्वभूतानां मङ्गलाय व्यवस्थितः।
यानं विभावसोर्नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे॥

इत्युच्चार्य्य केतुयज्ञे छागं दद्यात्। ९। दक्षिणाजलं शान्तिकुम्भजलेन संमिश्र्य शान्तिं कुर्य्यात्। ततः कृताञ्जलिः।

ॐ गच्छध्वममराः सर्व्वे गृहीत्वार्घ्यं स्वमालयम्।
सन्तुष्टा वरमस्माकं दत्त्वेदानीं सुपूजिताः॥

इति विष्णुधर्म्मोत्तरीयं पठित्वा ग्रहान् विसर्ज्जयेत्। दक्षिणा च प्रदातव्या ग्रहाणाञ्च विसर्ज्जनमिति वशिष्ठवचनात्।” इति रघुनन्दनभट्टाचार्य्यविरचितग्रहयागप्रयोगः समाप्तः॥

याच, टु डु ऋ ञ याचने। इति कविकल्पद्रुमः॥ (भ्वा०-उभ०-द्विक०-सेट्।) याचनमात्मने दानार्थं प्रेरणम्। टु, याचथुः। डु, याचित्रिमम्। ऋ, अययाचत्। ञ, याचति याचते नृपं विप्रः। महदार्थं प्रेरणेऽपि याचति वित्तं गुरवे शिष्यः। इति दुर्गादासः॥

याचकः, त्रि, (याचत इति। याच्+ण्वुल्।) याच्ञाकर्त्ता। तत्पर्य्यायः। वनीयकः २ याचनकः ३ मार्गणः ४ अर्थी ५। इत्यमरः।